

О. М. Вінник,
доктор юридичних наук, професор

І. М. Кравець,
кандидат юридичних наук, доцент

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СОЦІАЛЬНОГО СПРЯМУВАННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ В УМОВАХ КРИЗИ: ПРАВОВІ АСПЕКТИ

У статті запропоновані правові механізми забезпечення соціального спрямування економічної системи України в умовах кризи. Зокрема, зосереджено увагу на необхідності належного контролю за приватизацією та післяприватизаційною експлуатацією підприємств; якістю товарів, робіт, послуг; ціноутворенням; зловживанням монопольним становищем на ринку на шкоду споживачам.

Ключові слова: соціальне спрямування економіки, економічна криза, приватизація, підприємства-монополісти, ціноутворення, захист прав споживачів, господарська система.

О. М. Винник, И. М. Кравец

Обеспечение социальной направленности экономической системы Украины в условиях кризиса: правовые аспекты

В статье предложены правовые механизмы обеспечения социальной направленности экономической системы Украины в условиях кризиса. В частности, внимание сосредоточено на необходимости надлежащего контроля над приватизацией и послеприватизационной эксплуатацией предприятий, качеством товаров, работ, услуг, ценообразованием, злоупотреблением монопольным положением на рынке в ущерб интересам потребителей.

Ключевые слова: социальное направление экономики, экономический кризис, приватизация, предприятия-монополисты, ценообразование, защита прав потребителей, хозяйственная система.

O. Vinnyk, I. Kravets

Setting social trends in economic system of Ukraine in terms of crisis: legal aspects

In the article, the legal mechanisms setting social trends in economic system of Ukraine are offered in the conditions of crisis. In particular, attention is concentrated on the necessity of the proper control of privatization and post-privatization operation of enterprises; quality of goods and services; pricing; abuse of dominant position in the market to the disadvantage of consumers.

Key words: social direction of the economy, the economic crisis, privatization, monopoly enterprises, pricing, consumer protection, economic system.

Постановка проблеми та її актуальність.

Конституційне закріплення [1, ч. 4 ст. 13] соціального спрямування економіки України, що має забезпечуватися державою (а остання згідно зі ст. 1 Конституції є соціальною і правовою) особливо актуальне за кризового стану господарської системи країни в умовах війни та втрати значної частини території (АР Крим, непідконтрольна Україні частина Донеччини та Луганщини).

Аналіз досліджень і публікацій. Попри наявність дисертаційних та монографічних досліджень відомих науковців, присвячених правовим аспектам функціонування господарської системи країни (Знаменського Г. Л. [2], Задихайла Д. В. [3], Мамутова В. К. [4] та ін.), правові проблеми забезпечення соціального спрямування економіки країни в сучасних умовах (кризові явища, ускладнені війною) залишаються малодослідженими.

Метою цієї статті є визначення ключових проблем, що перешкоджають соціальному забезпеченню економіки України за умов, які склалися протягом останніх 2-3-х років, та напрацювання правових механізмів їх подолання.

Виклад основного матеріалу. За вищезначених обставин функціонування господарської системи України відсутність притаманного для планово-розподільчої економіки державного контролю за діяльністю підприємств, якістю продукції / робіт / послуг, ціноутворенням на фоні різкого зубожіння населення, якому протистоїть сформований протягом останніх 20-25 років прошарок казково багатих (за рахунок колишньої державної, а нині – вже приватизованої власності) людей, може спричинити соціальний вибух.

На жаль, вітчизняне законодавство фактично сприяло антисоціальному спрямуванню процесів приватизації державного майна, в результаті легального, нелегального та напівлегального розподілу якого утворився прошарок великих підприємств на фоні зубожіння значної частини населення. Цьому і надалі сприяють відсутність належного контролю за: 1) приватизацією та післяприватизаційною експлуатацією підприємств; 2) якістю товарів, робіт, послуг; 3) ціноутворенням; 4) зловживанням монополієм становичем на ринку на шкоду споживачам.

Одними з основних мотивів виведення підприємств з державної власності шляхом приватизації їх майна були і досі є неефективність, з одного боку, державного управління майном цих підприємств (подолання цього недоліку досі залишається актуальним [5]), а з іншого – пошук більш ефективного (як правило, приватного) власника, який мав би забезпечити їх модернізацію, підвищення продуктивності праці тощо, а в кінцевому підсумку – економічне зростання і благоденство для громадян в ринковому раю. З огляду на тенденцію до максимальної приватизації державного майна, про що свідчать численні публікації та виступи в засобах масової інформації [6; 7 та ін.], доцільно звернутися до аналізу її (приватизації) довгострокових ре-

зультатів, щоб визначитися (1) з критеріями залишення в державній власності (чи повернення в державну власність шляхом реприватизації) стратегічно важливих не лише для економіки країни, певного регіону, а й для споживачів, підприємств, а також (2) з правовими засобами, спрямованими на захист публічних інтересів в ракурсі приватизації державного майна.

Приватизація, започаткована у зв'язку з переходом до ринкової системи господарювання, мала забезпечити не лише створення багатокладної економіки, а й соціальне її спрямування, включно з соціально-економічною ефективністю виробництва та залученням коштів для здійснення структурної перебудови національної економіки, як зазначається в преамбулі та ст. 1 Закону «Про приватизацію державного майна» [8]. Це відповідає і закріпленому у ст. 13 Конституції України [1] положенням щодо забезпечення державою соціальної спрямованості економіки України. Разом із тим, в ст. 2 вищезначеного закону [8] серед пріоритетів та принципів приватизації навіть не згадується про необхідність урахування інтересів громадян-споживачів продукції (товарів, робіт, послуг) приватизованих підприємств, зокрема підприємств-монополістів.

Якщо створення багатокладної економіки і відповідно – подолання монополії державної власності незаперечні, то досягнення другої складової цілі приватизації (соціальне спрямування економіки) відбувається значно повільніше, що постійно викликало і досі викликає різні ступені соціального незадоволення. Проте у звітах / інформації Фонду державного майна України (далі – ФДМУ) [9; 10] акцент робиться на фінансових результатах приватизації, а соціальні аспекти залишаються поза увагою, на що свого часу звертали увагу Рахункова палата України [11] і дослідники цієї проблематики [12; 13; 14 та ін.].

За оцінкою Т. Захарової [14] результати приватизації неоднозначні: «з одного боку, вона стимулювала приватну ініціативу й була одним із важливих факторів виходу країни із глибокої системної кризи 90-х років ХХ ст., з іншого – приватизація не виправдала очікувань, у біль-

шості випадків її результатом не стала поява ефективного власника, приватизація створила серйозний дисбаланс приватних і суспільних інтересів, концентрацію власності в руках олігархічних структур». Ефективність приватного власника здебільшого проявляється в задоволенні його власних, а не суспільних інтересів. Відтак, ми маємо прошарок крупних власників, що «нагромадили» свої капітали протягом останніх 20-25 років за рахунок (а) участі в легальній та напівлегальній приватизації, (б) використання недосконалих (з точки зору урахування публічних інтересів) механізмів державних / публічних закупівель, (в) корупції тощо, а на іншому боці – відсутність дієвих механізмів захисту громадян-споживачів від свавілля цих осіб, прикладом чого може бути масове знищення неефективних для нових власників приватизованих підприємств (на їх місці будуються більш прибуткові об'єкти), узгоджена цінова політика, зловживання монополюним становищем на ринку та ін. Як зазначається в одному з документів Рахункової палати України за 2003 р. [11], «інформація органу приватизації, що надається у звітах, стосовно підвищення ефективності діяльності підприємств, які змінили форму власності в процесі приватизації, не підтверджується офіційними даними статистики та аналітичними розрахунками», «аналіз статистичних бюлетенів про діяльність підприємств, які змінили форму власності, вказує на те, що орган приватизації не співпрацює з Мінстатом та Мінекономіки з питань вдосконалення статистичних показників недержавного, у тому числі, корпоративного сектору економіки», дані статистичного бюлетеня Держкомстату України щодо діяльності підприємств, які змінили форму власності, не завжди узгоджуються з даними звітів ФДМУ.

І одна з причин такого стану справ закладена в самому законодавстві про приватизацію, в якому акцент робиться на передачу державного майна у приватну власність, але без належного контролю за ефективним для суспільства (національної економіки, споживачів) його використанням не лише протягом так званого післяприватизаційного періоду (з необхідністю

виконання новим власником договірних зобов'язань), а й після його завершення, що викликає особливе занепокоєння на ринках природних монополій. Відтак, можна виділити кілька категорій втрат від приватизації державного майна:

1) економіки країни та регіонів від знищених приватизованих підприємств (на місці значної частини з них з'явилися елітні житлові та торговельно-розважальні комплекси, більш прибуткові для нових власників, орієнтиром для яких є, в першу чергу, власна вигода);

2) працездатного населення, що втратило через це робочі місця і в значній своїй масі змушене шукати роботу за кордоном;

3) громадян, які є споживачами товарів / робіт / послуг приватизованих підприємств (насамперед, підприємств-монополістів) і стикнулися з проблемою захисту своїх інтересів з їх приватними власниками, які, на відміну від держави-власника, виявилися більш незалежними від необхідності задоволення публічних інтересів (як загальноекономічних, так і інтересів споживачів); при цьому антимонопольне законодавство мало опікується інтересами громадян-споживачів, про що свідчить відсутність:

– такої мети у Антимонопольного комітету України [15, ст. 1], як захист прав споживачів, в т.ч. від дій підприємств-монополістів;

– акценту на порушення прав громадян-споживачів як одного з проявів зловживань монополюним становищем на ринку серед закріплених Законом «Про захист економічної конкуренції» [16, ч. 2 ст. 13];

– особливості захисту споживачів від дій монополістів в Законі «Про захист прав споживачів» [17], зокрема у разі таких дій, як загроза (а згодом – її реалізація) відключення теплопостачання, е/енергії [18; 19], газу за ніби невчасну сплату чи за наявності нічим не обгрунтованої заборгованості, чому сприяють деякі акти Уряду (наприклад, Правила користування е/енергією для населення [20], в яких навіть не йдеться про обов'язок постачальника відповідних ресурсів довести суму боргу [20, п. 27], як це передбачено ст. 623 Цивільного кодексу України [21] стосовно обов'язку кредито-

ра довести розмір збитків, завданих порушенням зобов'язання).

Соціальне спрямування господарської сфери країни забезпечується господарськими системами, роль яких в умовах економічної кризи залежить від їх рівня – вищий (економіка країни та регіонів, галузеві господарські системи) чи нижчий / локальний (зокрема, господарські системи, центрами яких виступають господарські об'єднання; холдингові групи на чолі з холдинговими компаніями).

Локальні господарські системи як групи юридично самостійних суб'єктів господарювання, пов'язаних між собою відносинами економічної та / або організаційної залежності, нерідко ігнорують публічні інтереси з мотивів необхідності виживання в умовах економічної кризи. Тому, з метою захисту публічних інтересів суспільства, територіальних громад, споживачів господарські системи вищого рівня повинні утверджувати розвиток України як правової та соціальної держави (статті 1, 3, 8, 13 Конституції України), в тому числі через забезпечення соціальної спрямованості економіки (ч. 4 ст. 13 Конституції України). В умовах економічної кризи особливо гостро постає проблема винайдення оптимальних механізмів державного регулювання економіки з метою забезпечення балансу між публічними інтересами (суспільства, територіальних громад, споживачів) та приватними (підприємців, у т. ч. господарських систем локального рівня на зразок добровільних господарських об'єднань).

Висновки. Відтак, доцільно на забезпечення соціального спрямування приватизованих підприємств як складової економіки України закріпити відповідні правові механізми, зокрема, передбачити низку доповнень / корегувань до положень чинного законодавства, зокрема:

– Закону «Про приватизацію державного майна» [8] щодо: (1) соціальної мети приватизації (поліпшення задоволення потреб країни, її регіонів, споживачів у товарах, роботах, послугах, що виробляються / виконуються / надаються колишніми державними підприємствами після приватизації закріпленого за ними майна); (2) відповідальності покупця (нового власника)

за недосягнення соціальних цілей приватизації майна набутого ним підприємства; (3) обов'язку ФДМУ разом з Міністерством економічного розвитку і торгівлі України щорічно підбивати підсумки приватизації з точки зору не лише надходження коштів від продажу державного майна та стану виконання договорів приватизації, а й збереження чи знищення приватизованих підприємств, модернізації виробництва, задоволення потреб споживачів, збереження, збільшення чи зменшення робочих місць тощо, а також оприлюднювати ці відомості через мережу Інтернет; (4) покладення обов'язку на власників містоутворюючих підприємств, підприємств-монополістів дотримуватися соціальної спрямованості діяльності таких підприємств, вимог законодавства (не лише антимонопольно-конкурентного, а й щодо захисту прав споживачів), а у разі грубого та / або систематичного порушення такого обов'язку передбачити застосування штрафних санкцій, найсуворішою з яких має бути реприватизація (якщо завершився передбачений договором купівлі-продажу об'єкта приватизації післяприватизаційний період, протягом якого покупець мав виконувати договірні зобов'язання) або розірвання договору купівлі-продажу (якщо порушення сталося до завершення зазначеного періоду);

– Закону «Про Фонд державного майна України» [22] щодо вищезгаданих обов'язків ФДМУ та відповідальності його керівних працівників за їх невиконання / неналежне виконання;

– Закону «Про захист прав споживачів» [17] щодо прав споживачів товарів, робіт, послуг підприємств-монополістів, включно з правом на отримання деталізованих відомостей про так звану заборгованість (із зазначенням періоду та підстав її виникнення) щодо сплати за послуги (роботи, товари) та обов'язок підприємств-монополіста надати таку інформацію, а також закріплення періоду оскарження в судовому порядку вимог щодо сплати необґрунтованої / неналежним чином обґрунтованої заборгованості перед відмовою підприємства-монополіста надалі надавати споживачеві-боржнику відповідні послуги (в т. ч. відключити від спо-

живання води, е/енергії, газу, теплопостачання); відповідно мають бути скореговані правила користування послугами підприємств-монополістів (в т. ч. постачальників е/енергії [20, п. 27];

– Закону «Про захист економічної конкуренції» щодо: (а) захисту прав споживачів від монополістичних зловживань як однієї з цілей цього Закону [16, ст. 1] та (б) доповнення переліку зловживань монополістичним становищем на ринку [16, ч. 2 ст. 13] таким як, обумовлення подальшого надання послуг / виконання робіт / продажу товарів споживачам у разі сплати необґрунтованої чи неналежним чином обґрунтованої заборгованості;

– Закону «Про Антимонопольний комітет» [15, ст. 1] щодо мети його (АМК) діяльності: забезпечення державного захисту не лише конкуренції у підприємницькій діяльності та у сфері державних закупівель, а й інтересів споживачів від монополістичних зловживань;

– Положення про Міністерство економічного розвитку та торгівлі [23] щодо його обов'язку контролювати разом з ФДМУ досягнення приватизованими підприємствами соціальних цілей приватизації.

Створене працею кількох поколінь наших громадян за державні кошти майно підприємств-монополістів має служити насамперед громаді, а не бути лише механізмом нагромадження капіталів їх новими власниками, скарги яких про збитковість таких підприємств на фоні стрімкого збагачення цих осіб дуже сумнівні на противагу дійсному зубожінню значної частини громадян, яких перетворюють на хронічних боржників.

Література

1. Конституція України: прийнята Верховною Радою 28 червня 1996 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141.

2. Знаменский Г. Л. Новое хозяйственное право. Избранные труды: сб. научн. трудов / Г. Л. Знаменский. – К.: Юринком Интер, 2012. – 488 с.

3. Задихайло Д. В. Правові засади формування та реалізації економічної політики держави:

автореф. дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.04 / Д. В. Задихайло; Нац. ун-т «Юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого». – Х., 2013. – 38 с.

4. Мамутов В. К. Экономика и право: сб. научн. трудов / В. К. Мамутов. – К.: Юринком Интер, 2003. – 544 с.

5. Стратегія підвищення ефективності діяльності суб'єктів господарювання державного сектору економіки, схвалена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 27 травня 2015 р. № 662-р [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.kmu.gov.ua/control/uk/cardnpd?docid=248295032>.

6. Приватизація в Україні: с молотка пустят 25 крупнейших госпредприятий [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.facenews.ua/news/2016/306234/>

7. Соснова А. Продать все: приватизація – 2015 в Украине / Анастасия Соснова [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ru.slovoidilo.ua/2015/05/13/statja/jekonomika/prodat-vse-privatizaciya-2015-v-ukraine>.

8. Про приватизацію державного майна: Закон України від 4 березня 1992 р. № 2163-ХІІ // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 24. – Ст. 348.

9. Звіт про роботу Фонду державного майна України, хід та результати виконання Державної програми приватизації у 2012 році [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.spfu.gov.ua/userfiles/pdf/zvit_19032013_1.pdf

10. Інформація про роботу Фонду державного майна України та хід виконання Державної програми приватизації у січні – вересні 2015 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.spfu.gov.ua/userfiles/pdf>

11. Інформація про хід виконання державних програм приватизації за результатами аналізу звітів Фонду державного майна України / підготовлено департаментом контролю видатків на АПК та виробничу інфраструктуру. – Київ: Рахункова палата України, 2003. – Випуск 4 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.ac-rada.gov.ua/control/main/uk/publish/article/39272?cat_id=38964.

12. *Падалка С. С.* Приватизація в Україні у системі відносин: влада, громадянське суспільство, особа (1991-2010 роки) / С. С. Падалка [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://histans.com/LiberUA/978-966-02-6441-0/7.pdf>.

13. *Ногінова Н. М.* Приватизація в Україні: упущення, досягнення і перспективи / Н. М. Ногінова [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=2722>.

14. *Захарова Т.* Приватна власність у сучасному українському суспільстві: соціологічний вимір / Т. Захарова // Вісник КНТЕУ. – 2011. – № 3. – С. 117-128 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://visnik.knteu.kiev.ua/files/2011/03/13.pdf>

15. *Про Антимонопольний комітет України:* Закон України від 26 листопада 1993 р. № 3659-XII // Відомості Верховної Ради України. – 1993. – № 50. – Ст. 472.

16. *Про захист економічної конкуренції:* Закон України від 11 січня 2001 р. № 2210-III // Відомості Верховної Ради України. – 2001. – № 12. – Ст. 64.

17. *Про захист прав споживачів:* Закон України від 12 травня 1991 р. № 1023-XII // Відомості Верховної Ради УРСР. – 1991. – № 30. – Ст. 379.

18. *В Києве* почали обрізати електричність за борги [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://newsoboz.org/obshchestvo/v-kieve-nachali-obrezat-elektrichestvo-za-dolgi-09022016135900>.

19. *В Києве* боржникам почали відключати світ в квартирах [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://fakty.ua/212485-v-kieve-dolzhhnikam-nachali-otklyuchat-svet-v-kvartirah>.

20. *Правила* користування електроенергією для населення: затв. постановою Кабінету Міністрів України від 26 липня 1999 р. № 1357 // Урядовий кур'єр від 26.08.1999 р.

21. *Цивільний кодекс* України від 16 січня 2003 р. № 435-IV // Голос України. – 2003. – 12-13 березня.

22. *Про Фонд* державного майна України: Закон України від 9 грудня 2011 р. № 4107-VI //

Відомості Верховної Ради України. – 2012. – № 28. – Ст. 311.

23. *Положення* про Міністерство економічного розвитку і торгівлі України: затв. постановою Кабінету Міністрів України від 20 серпня 2014 р. № 459 // Офіційний вісник України. – 2014. – № 77. – Ст. 2183.

References

1. *Konstytucija* Ukraïny: pryjnjata Verhovnoju Radoju 28 chervnja 1996 r. // Vidomosti Verhovnoi' Rady Ukraïny. – 1996. – № 30. – St. 141.

2. *Znamenskyj G. L.* Novoe hozjajstvennoe pravo. Izbrannye trudy: sb. nauchn. trudov / G. L. Znamenskyj. – K.: Jurinkom Inter, 2012. – 488 s.

3. *Zadyhajlo D. V.* Pravovi zasady formuvannja ta realizacii' ekonomichnoi' polityky derzhavy: avtoref. dys. ... d-ra juryd. nauk: 12.00.04 / D. V. Zadyhajlo; Nac. un-t «Juryd. akad. Ukraïny im. Jaroslava Mudrogo». – H., 2013. – 38 s.

4. *Mamutov V. K.* Ekonomika i pravo: sb. nauchn. trudov / V. K. Mamutov. – K.: Jurinkom Inter, 2003. – 544 s.

5. *Strategija* pidvyshhennja efektyvnosti dijal'nosti sub'ektiv gospodarjuvannja derzhavnogo sektoru ekonomiky, shvalena rozporjadzhennjam Kabinetu Ministriv Ukraïny vid 27 travnja 2015 r. № 662-r [Elektronnyj resurs]. – Rezhym dostupu: <http://www.kmu.gov.ua/control/uk/cardnpd?docid=248295032>.

6. *Privatizacija* v Ukraine: s molotka pustjat 25 krupnejshih gospredprijatij [Elektronnyj resurs]. – Rezhym dostupu: <http://www.facenews.ua/news/2016/306234/>

7. *Sosnova A.* Prodat' vse: privatizacija – 2015 v Ukraine / Anastasyja Sosnova [Elektronnyj resurs]. – Rezhym dostupu: <http://ru.slovoidilo.ua/2015/05/13/statja/ekonomika/prodat-vse-privatizaciya-2015-v-ukraine>.

8. *Pro pryvatyzaciju* derzhavnogo majna: Zakon Ukraïny vid 4 bereznja 1992 r. № 2163-III // Vidomosti Verhovnoi' Rady Ukraïny. – 1992. – № 24. – St. 348.

9. *Zvit* pro robotu Fondu derzhavnogo majna Ukraïny, hid ta rezul'taty vykonannja Derzhavnoi'

programy pryvatyzacii' u 2012 roci [Elektronnyj resurs]. – Rezhym dostupu: http://www.spfu.gov.ua/userfiles/pdf/zvit_19032013_1.pdf

10. *Informacija* pro robotu Fondu derzhavnogo majna Ukrainy ta hid vykonannja Derzhavnoi' programy pryvatyzacii' u sichni – veresni 2015 roku [Elektronnyj resurs]. – Rezhym dostupu: <http://www.spfu.gov.ua/userfiles/pdf>

11. *Informacija* pro hid vykonannja derzhavnyh program pryvatyzacii' za rezul'tatamy analizu zvitiv Fondu derzhavnogo majna Ukrainy / pidgotovleno departamentom kontrolju vydatkiv na APK ta vyrobnychu infrastrukturu. – Kyi'v: Rakhunkova palata Ukrainy, 2003. – Vypusk 4 [Elektronnyj resurs]. – Rezhym dostupu: http://www.ac-rada.gov.ua/control/main/uk/publish/article/39272?cat_id=38964.

12. *Padalka S. S.* Pryvatyzacija v Ukraini u systemi vidnosyn: vlada, gromadjans'ke suspil'stvo, osoba (1991-2010 roky) / S. S. Padalka [Elektronnyj resurs]. – Rezhym dostupu: <http://histans.com/LiberUA/978-966-02-6441-0/7.pdf>.

13. *Noginova N. M.* Pryvatyzacija v Ukraini: upushhennja, dosjagnennja i perspektyvy / N. M. Noginova [Elektronnyj resurs]. – Rezhym dostupu: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=2722>.

14. *Zaharova T.* Pryvatna vlasnist' u suchasnomu ukrain's'komu suspil'stvi: sociologichnyj vymir / T. Zaharova // Visnyk KNTEU. – 2011. – № 3. – S. 117-128 [Elektronnyj resurs]. – Rezhym dostupu: <http://visnik.knteu.kiev.ua/files/2011/03/13.pdf>

15. *Pro Antymonopol'nyj komitet* Ukrainy: Zakon Ukrainy vid 26 lystopada 1993 r. № 3659-III // Vidomosti Verhovnoi' Rady Ukrainy. – 1993. – № 50. – St. 472.

16. *Pro zahyst ekonomichnoi' konkurencii'*: Zakon Ukrainy vid 11 sichnja 2001 r. № 2210-III // Vidomosti Verhovnoi' Rady Ukrainy. – 2001. – № 12. – St. 64.

17. *Pro zahyst prav spozhyvachiv*: Zakon Ukrainy vid 12 travnja 1991 r. № 1023-III // Vidomosti Verhovnoi' Rady URSR. – 1991. – № 30. – St. 379.

18. *V Kieve nachali obrezat' elektrichestvo za dolgi* [Elektronnyj resurs]. – Rezhym dostupu: <http://newsoboz.org/obshchestvo/v-kieve-nachali-obrezat-elektichestvo-za-dolgi-09022016135900>.

19. *V Kieve dolzchnikam nachali otkljuchat' svet v kvartirah* [Elektronnyj resurs]. – Rezhym dostupu: <http://fakty.ua/212485-v-kieve-dolzchnikam-nachali-otklyuchat-svet-v-kvartirah>.

20. *Pravyla* korystuvannja elektroenergijeju dlja naselennja: zatv. postanovoju Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 26 lypnja 1999 r. № 1357 // Urjadovyj kur'jer vid 26.08.1999 r.

21. *Cyvil'nyj kodeks* Ukrainy vid 16 sichnja 2003 r. № 435-IV // Golos Ukrainy. – 2003. – 12-13 bereznja.

22. *Pro Fond* derzhavnogo majna Ukrainy: Zakon Ukrainy vid 9 grudnja 2011 r. № 4107-VI // Vidomosti Verhovnoi' Rady Ukrainy. – 2012. – № 28. – St. 311.

23. *Polozhennja* pro Ministerstvo ekonomichnogo rozvytku i torgivli Ukrainy: zatv. postanovoju Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 20 serpnja 2014 r. № 459 // Oficijnyj visnyk Ukrainy. – 2014. – № 77. – St. 2183.